

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av underrättelseverksamheten och lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av underrättelseverksamheten och lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen (RP 199/2017 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande och till revisionsutskottet, förvaltningsutskottet, lagutskottet och försvarsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- revisionsutskottet ReUU 2/2018 rd
- försvarsutskottet FsUU 8/2018 rd
- lagutskottet LaUU 27/2018 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 36/2018 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsdirektör Tuula Majuri, justitieministeriet
- specialsakkunnig Anu Mutanen, justitieministeriet
- riksdagens biträdande generalsekreterare Timo Tuovinen, Riksdagens kansli
- riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- justitiekanslern i statsrådet Tuomas Pöysti, justitiekanslersämbetet
- justitieråd Pekka Koponen, högsta domstolen
- justitieråd Outi Suviranta, högsta förvaltningsdomstolen
- konsultativ tjänsteman Heli Heikkola, inrikesministeriet
- lagstiftningsdirektör Hanna Nordström, försvarsministeriet
- lagman Tuomas Nurmi, Helsingfors tingsrätt
- dataombudsman Reijo Aarnio, dataombudsmannens byrå
- juris doktor Markku Fredman
- professor Mikael Hidén
- professor Juha Lavapuro
- professor Sakari Melander
- professor Tuomas Ojanen

Betänkande GrUB 9/2018 rd

- professor (emeritus) Teuvo Pohjolainen
- professor Veli-Pekka Viljanen
- professor Jukka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Olli Mäenpää
- professor Martin Scheinin.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen att det stiftas en lag om övervakning av underrättelseverksamheten. Genom den nya lagen organiseras laglighetskontrollen av civil och militär underrättelseinhämtning och föreskrivs om vissa detaljer i den parlamentariska kontrollen. Dessutom föreslås en ändring i statstjänstemannalagen.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt. Propositionen hänför sig till tilläggsbudgetpropositionen för 2018.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms lagförslaget bland annat mot grundlagens 2 § 3 mom. om rättsstatsprincipen, 10 § om skydd för privatlivet och 21 § om rättsskydd. Dessutom lyfter regeringen fram vad som i 125 § 1 mom. i grundlagen föreskrivs om finskt medborgarskap som behörighetsvillkor för offentliga tjänster. I motiveringen hänvisas det till de krav som följer av de internationella människorättsåtagandena.

Kravet på effektiv kontroll och rättsmedel till följd av åtagandena och det faktum att de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas talar för att propositionen ska behandlas av grundlagsutskottet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I propositionen föreslår regeringen att det stiftas en lag om övervakning av underrättelseverksamheten. Genom den nya lagen organiseras laglighetskontrollen av civil och militär underrättelseinhämtning och föreskrivs om vissa detaljer i den parlamentariska kontrollen.

Propositionen anknyter till det omfattande lagstiftningspaketet om underrättelseinhämtning som nu behandlas i riksdagen. Utöver den föreliggande propositionen innehåller lagstiftningspaketet en proposition om civil underrättelseinhämtning (RP 202/2017 rd, GrUU 35/2018 rd), en proposition om militär underrättelseverksamhet (RP 203/2017 rd, GrUU 36/2018 rd) och talmanskonferensens förslag om ändring av riksdagens arbetsordning och 9 § i lagen om riksdagens tjänstemän (TKF 1/2018 rd).

Riksdagen har utifrån proposition RP 198/2017 rd godkänt en ändring av 10 § i grundlagen. Enligt 10 § 4 mom. i den ändrade grundlagen ska det genom lag kunna föreskrivas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar

Betänkande GrUB 9/2018 rd

individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång, vid säkerhetskontroll och under frihetsberövande samt för att inhämta information om militär verksamhet eller sådan annan verksamhet som allvarligt hotar den nationella säkerheten.

I samband med grundlagsändringen ansåg grundlagsutskottet att det är särskilt väsentligt att i underrättelseverksamhetens omvärld se till att rättssäkerheten och tillsynen är lämpligt ordnad. Enligt grundlagsutskottet blir frågan om ett system för tillsyn över underrättelseverksamheten (laglighetskontroll och parlamentarisk kontroll) följaktligen mycket viktig med avseende på de föreslagna befogenheterna till civil och militär underrättelseinhämtning. Utskottet anser att det måste finnas ett effektivt och heltäckande system för tillsyn över underrättelseverksamheten (GrUB 4/2018 rd, s. 9, se också GrUU 35/2018 rd, s. 31, och GrUU 36/2018 rd, s. 36).

Tillsynen över underrättelsebefogenheterna har också behandlats i Europadomstolens och EU-domstolens rättspraxis. I sin rättspraxis har domstolarna lagt vikt vid rättssäkerhets- och tillsynssystemet såsom oberoende tillsynsorgan och effektiv tillsyn (se närmare GrUU 35/2018 rd, s. 5—13, och GrUU 36/2018 rd, s. 6—13, och de rättsfall som nämns där).

Syftet med det aktuella förslaget är att tillsammans med förslaget om parlamentarisk tillsyn över underrättelseverksamheten uppfylla de tillsynskrav som följer av grundlagen, människorättsåtagandena och EU-rätten. Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten ingår som ett led i den övergripande övervakningen av underrättelseverksamheten, likaså den interna myndighetsövervakningen, domstolsbehandlingen av underrättelsebefogenheterna och den föreslagna parlamentariska tillsynen.

Grundlagsutskottet anser att myndigheter inte utan effektiv tillsyn kan ges befogenheter som så djupgående ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna som regeringen föreslår i propositionerna om civil och militär underrättelseverksamhet. För att den föreslagna lagstiftningen om underrättelseverksamhet ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning krävs enligt grundlagsutskottet att bestämmelserna om övervakning och parlamentarisk tillsyn är tillräckliga och redan har godkänts när plenum slutgiltigt beslutar om godkännande av lagarna om civil och militär underrättelseverksamhet (GrUU 35/2018 rd, s. 32, och GrUU 36/2018 rd, s. 36).

Utskottet anser att propositionen behövs och fyller sitt syfte. De föreslagna bestämmelserna är huvudsakligen lämpliga och förenliga med grundlagen. Trots det finns det skäl att noga ge akt på vilka konsekvenser lagstiftningen får och hur tillsynen fungerar och att i förekommande fall vidta åtgärder mot problem som påträffas. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande synpunkter och ändringsförslag.

Titeln underrättelsetillsynsombudsman

När grundlagsutskottet analyserade förslagen till underrättelselagar (GrUU 35/2018 rd, s. 37, och GrUU 36/2018 rd, s. 42) ansåg det att de föreslagna benämningarna på underrättelseombudsmannen, som ska utöva tillsyn över underrättelseverksamheten, och det nya underrättelsetillsynsutskottet inte harmonierar med varandra. Utskottet menar att laglighetsövervakarens titel, i linje med underrättelsetillsynsutskottet, bör ändras till underrättelsetillsynsombudsmannen. Följaktligen behöver vissa bestämmelser som närmare anges i detaljmotiveringen till lagförslaget ändras.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Tillsynens omfattning

Bestämmelser om underrättelsetillsynsombudsmannens uppgifter finns i 7 § i lagförslag 1 (nedan också förslaget till övervakningslag) i propositionen. Enligt bestämmelsen ska ombudsmannen i egenskap av laglighetsövervakare över underrättelseverksamheten övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämningsmetoder och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i underrättelseverksamheten, bidra till att rättssäkerheten tillgodoses och anknytande god praxis iaktas i underrättelseverksamheten samt inom sitt ansvarsområde ge akt på och bedöma hur verkningfull lagstiftningen är och lägga fram de utvecklingsförslag som han eller hon anser vara behövliga.

Med tanke på övervakningen av underrättelseverksamheten ser utskottet det som viktigt att laglighetskontrollen är heltäckande. Den mest relevanta bestämmelsen i det här avseendet är 7 § 1 punkten, där det står att ombudsmannen ska övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämningsmetoder. Enligt motiveringen avses med underrättelseinhämningsmetoder inom civil underrättelseinhämtning de metoder som nämns i föreslagna 5 a kap. i polislagen och underrättelseinhämtning som avser datatrafik enligt den föreslagna lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik. Inom militär underrättelseverksamhet avses de befogenheter som föreskrivs i 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet.

I propositionsmotiven uppger regeringen i alla fall att underrättelsetillsynsombudsmannen ska kunna övervaka underrättelseinhämtning överlag och inte bara de underrättelseinhämningsmetoder som nämns i lagstiftningen om civil och militär underrättelseinhämtning. Övervakningen av sådan överlåtelse av underrättelseuppgifter som sker i internationellt samarbete mellan underrättelsemyndigheter kan också vara en del av den laglighetskontroll som underrättelsetillsynsombudsmannen utövar, står det i motiven (s. 52).

För att övervakningen ska vara heltäckande anser utskottet att 7 § i förslaget till övervakningslag måste kompletteras så att den svarar mot motiveringen på så sätt att övervakningen ska gälla underrättelseverksamheten överlag och inte bara användningen av underrättelseinhämningsmetoder. Dessutom bör bestämmelsen särskilt nämna övervakning av användningen av underrättelseinformation (se också FvUU 36/2018 rd).

För att övervakningen ska vara heltäckande måste kravet på tillräckliga övervakningsarrangemang också gälla skyddspolisens verksamhet i dess helhet. Försvarsutskottet (FsUU 8/2018 rd, s. 6) påpekar att 5 a kap. 5 § i den föreslagna polislagen i propositionen om civil underrättelseinhämtning (RP 202/2017 rd) föreskriver om en situation där det är tillåtet att fortsätta använda en metod för underrättelseinhämtning som en hemlig metod för inhämtande av information för att förhindra och avslöja brott. Bestämmelsen föreskriver att om det vid civil underrättelseinhämtning, medan en metod för underrättelseinhämtning används, framkommer att en person med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som nämns i 5 kap. 3 § eller till högförräderi, grovt högförräderi eller olaglig militär verksamhet eller det kan antas att ett sådant brott har begåtts och det genom användning av metoden för underrättelseinhämtning inte längre kan antas att man får information om den verksamhet som allvarligt hotar den nationella säkerheten och som låg till grund för tillståndet eller beslutet, får skyddspolisen fortsätta att använda metoden som en hemlig metod för inhämtande av information i avsikt att förhindra och avslöja brott under giltighetstiden

Betänkande GrUB 9/2018 rd

för det tillstånd som fattats med stöd av detta kapitel, dock högst i en månads tid. Då ska ärendet inom den nämnda tiden föras för avgörande till den myndighet som är behörig att fatta beslut om användning av den aktuella metoden för inhämtande av information. Underrättelsetillsynsombudsmannens befogenhet att övervaka skyddspolisens informationsinhämtning kommer alltså att avbrytas i de situationer som avses i bestämmelsen, fastän skyddspoliserna fortsätter med informationsinhämtningen enligt samma metod och möjligtvis om samma objekt och det bara är syftet med informationsinhämtningen som ändras. Det kan också finnas en kontaktyta i motsatt riktning: medan hemlig informationsinhämtning pågår kan det upptäckas ett allvarligt hot mot den nationella säkerheten och informationsinhämtningen fortsätter med hjälp av en metod för underrättelseinhämtning.

Grundlagsutskottet anser att det är motiverat att komplettera övervakningen av underrättelseverksamheten med tillsyn över all verksamhet inom skyddspoliserna.

Underrättelsetillsynsombudsmannens befogenheter

Enligt 14 § i förslaget till övervakningslag ska underrättelsetillsynsombudsmannen eller en av denne utsedd tjänsteman ha rätt att närvara vid domstolsbehandlingen av ett tillståndsärende som gäller en underrättelseinhämtningsmetod. Enligt motiveringen (s. 63) ska rätten att närvara inte omfatta någon annan rätt att delta i domstolsbehandlingen, såsom rätt att bli hörd eller att på något annat sätt framföra sin uppfattning vid sammanträdet. I sina utlåtanden om lagstiftningen om civil och militär underrättelseverksamhet ser grundlagsutskottet det som en fråga om lagstiftningsordning att det i föreslagna 5 a kap. 35 § i polislagen (RP 202/2017 rd) och i 113 § i förslaget till lag om militär underrättelseverksamhet (RP 203/2017 rd) föreskrivs om underrättelsetillsynsombudsmannens ställning i tillståndsprocessen på så sätt att denne har rätt att uttrycka sin åsikt om ansökan innan tingsrätten fattar sitt beslut (GrUU 35/2017 rd, s. 30—31, och GrUU 36/2018 rd, s. 35). Utskottet menar att den här principen också bör framgå av bestämmelserna i förslaget till övervakningslag.

Underrättelseombudsmannen kan enligt 15 § 1 mom. i förslaget till övervakningslag förordna att användningen av en underrättelseinhämtningsmetod ska avbrytas eller avslutas, om ombudsmannen anser att den övervakade har handlat lagstridigt i underrättelseverksamheten. När det gäller att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod som baserar sig på tillstånd av domstol kan underrättelsetillsynsombudsmannen på den grund som anges i 1 mom. meddela ett interimistiskt förordnande som utan dröjsmål ska föras till domstolen i fråga, står det i 2 mom. Domstolen kan fastställa eller häva det interimistiska förordnandet eller ändra ett förordnande om avbrytande till ett förordnande om avslutande. Enligt 4 mom. får ändring i domstolens beslut inte sökas genom besvär.

Utskottet lyfter fram den föreslagna bestämmelsen om att underrättelsetillsynsombudsmannen ska kunna förordna att användningen av en underrättelseinhämtningsmetod ska avbrytas eller avslutas också om den baserar sig på tillstånd av domstol. Utskottet har tidigare sett det som grundlagsvidrigt att föreskriva att en myndighet ska vara behörig att rätta beskattning baserad på förvaltningsdomstolens lagkraftvunna beslut (GrUU 33/2005 rd). Utskottet ansåg att myndighetens möjlighet att ersätta domstolens beslut med sitt eget beslut och på så sätt indirekt ändra domstolens beslut var principiellt problematiskt med tanke på grundlagsbestämmelserna både om för-

Betänkande GrUB 9/2018 rd

delningen av statliga uppgifter och domstolarnas oberoende, låt vara att förslaget gällde rättelse till förmån för enskild part enligt den högsta rättsinstansens beslut.

Den nu föreslagna bestämmelsen innebär dock inte att domstolens tillståndsbeslut prövas på nytt eller att myndigheten ens ska ha indirekt befogenhet att ändra beslutet. Som det står i propositionen ska underrättelseombudsmannen inte övervaka domstolen, utan att de av domstolen beviljade underrättelseinhämtningstillstånden iakttas. Här är det relevant att underrättelsetillsynsombudsmannens prövning vid meddelande av ett interimistiskt förordnande om avbrytande eller avslutande inte får vara sådan bedömning av förutsättningarna för en underrättelseinhämtningsmetod eller avsaknad av sådana som domstolen skulle ha gjort redan när den behandlade tillståndsärendet.

Trots grundlagen kan ombudsmannens interimistiska förordnande således omfatta till exempel situationer där underrättelseinhämtningen utförs i strid med tillståndsbeslutet. Ett interimistiskt förordnande av ombudsmannen kan till exempel handla om att de konkreta sökvillkoren vid underrättelseinhämtning som avser datatrafik inte har angetts i enlighet med det av domstolen beviljade tillståndet. Underrättelsetillsynsombudsmannen kan ändå inte utifrån de föreslagna bestämmelserna ha befogenhet att ändra domstolsbeslutet ens indirekt.

Enligt den föreslagna övervakningslagens 15 § 4 mom. om avbrytande eller avslutande av användningen av en underrättelseinhämtningsmetod, får domstolsbeslut inte överklagas genom besvär. Underrättelsetillsynsombudsmannen föreslås inte få rätt att anföra processuell klagan. Enligt propositionsmotiven (s. 66) skulle möjligheten till klagan öka antalet personer som känner till sekretessbelagd information som inhämtas genom en underrättelseinhämtningsmetod och öka risken för att inhämtandet av information och de som deltar i det avslöjas. Enligt motiveringen leder avsaknaden av klagorätt inte heller till att individens rättssäkerhet direkt försämras.

I motiveringen påpekar regeringen att det i 5 a kap. 35 § 6 mom. i polislagen, i 8 § i den föreslagna lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik och i 113 § 6 mom. i den föreslagna lagen om militär underrättelseverksamhet ska föreskrivas om rätt för underrättelsemyndigheten att utan tidsfrist anföra klagan vid Helsingfors hovrätt över ett beslut med anledning av den ursprungliga ansökan om tillstånd för underrättelseinhämtning.

Lagutskottet (LaUU 27/2018 rd, s. 10) anser att det vore befogat att ge underrättelsetillsynsombudsmannen rätt att anföra klagan också över domstolsbeslut om interimistiska förordnanden, eftersom det kan ligga i ombudsmannens intresse att anföra klagan till exempel om domstolen har beslutat att ett interimistiskt förordnande som ombudsmannen meddelat inte ska fortsätta att gälla. Grundlagsutskottet instämmer och anser att en omfattande och effektiv tillsyn kräver att ombudsmannen kan anföra klagan över domstolsbeslut om interimistiska förordnanden hos hovrätten.

I underrättelselagstiftningen bör ombudsmannen mer allmänt ges rätt att hos hovrätten anföra klagan över tingsrättens beslut om underrättelseinhämtningsmetoder. Den rätten bör gälla åtgärder för underrättelseinhämtning, uppskjutande av underrättelse om åtgärder och beslut om att inte underrätta föremålet för åtgärden (GrUU 35/2018 rd, s. 31, och GrUU 36/2018 rd, s. 35). Bestäm-

Betänkande GrUB 9/2018 rd

melsen om ombudsmannens klagorätt bör för tydlighetens skull tas med i förslaget till övervakningslag.

I 11 § i förslaget till övervakningslag finns bestämmelser om klagomål till ombudsmannen och om behandling av klagomål. Underrättelseombudsmannen ska undersöka ett klagomål, om det ärende som klagomålet gäller omfattas av ombudsmannens övervakningsbehörighet och det finns anledning att misstänka att det har förfarits lagstridigt i underrättelseverksamheten eller om ombudsmannen av någon annan orsak anser det motiverat. Utskottet påpekar att till exempel justitieombudsmannens prövningsrätt i fråga om behandling av klagomål framgår av 3 § 2 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman, där det står att justitieombudsmannen med anledning av ett klagomål som anförts hos honom eller henne ska vidta de åtgärder som han eller hon anser vara befogade med tanke på efterlevnaden av lagen, rättsskyddet eller tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I ärendet inhämtas sådana utredningar som justitieombudsmannen anser behövliga. Utskottet anser att också underrättelse-tillsynsombudsmannen måste ha motsvarande prövningsrätt i fråga om klagomål för att ombudsmannen ska tillförsäkras verksamhetsmöjligheter och kunna behandla klagomål utan dröjsmål.

I 10 § i förslaget till övervakningslag finns bestämmelser om underrättelse-tillsynsombudsmannens inspektionsrätt. I motiveringen står det att på grund av den i 10 § i grundlagen skyddade hemfriden får inspektioner inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur utan en i lag föreskriven, i 10 § 3 mom. i grundlagen angiven grund. I praktiken kommer underrättelse-tillsynsombudsmannens inspektionsverksamhet inte att omfatta sådana utrymmen.

I sin praxis har grundlagsutskottet ansett det viktigt att bestämmelserna på grund av 10 § 1 och 3 mom. i grundlagen kompletteras med att inspektioner inte får utföras i hemfridsskyddade lokaler (GrUU 5/2010 rd, s. 3, GrUU 15/2008 rd, s. 4, GrUU 30/2005 rd, s. 6). I sin vedertagna praxis har utskottet också ansett att det i lagstiftningen om inspektioner som har karaktären av tillsyn bör hänvisas till 39 § i förvaltningslagen, som har bestämmelser om procedurer för inspektioner vid behandlingen av förvaltningsärenden (se t.ex. GrUU 35/2014 rd, s. 3–4 och de utlåtanden som nämns där).

Underrättelse-tillsynsombudsmannens oavhängighet

Underrättelseombudsmannen ska finnas i anslutning till dataombudsmannens byrå och vara självständig och oberoende i sin verksamhet. Med tanke på att övervakningen av underrättelseverksamheten ska vara lämpligt ordnad lägger utskottet särskild vikt vid ombudsmannens sakkunskaper och oavhängighet. De här kraven framhävs också i bestämmelserna om utnämning av ombudsmannen. Så som det står i propositionen ingår god kompetens när det gäller juridiken kring grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter samt laglighetskontroll i den goda förtroendet med tjänstens uppgiftsområde som krävs. Med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 33/2017 rd, s. 3–4) har det i 8 c § i statstjänstemannalagen tagits in bestämmelser om att den utnämmande myndigheten ska beakta huruvida den som ska utnämnas är oförvitlig och säkerställa att personen inte har bindningar som äventyrar en behörig skötsel av tjänsteuppgifterna och också i övrigt har förutsättningar att sköta sina uppgifter på ett oberoende och också annars tillförlitligt sätt.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Det är inte problemfritt att regeringen i propositionsmotiven (s. 52) har skrivit in att uppdraget att övervaka underrättelseverksamheten kräver kännedom om operativ underrättelseverksamhet samt sådan teknisk specialkompetens som möjliggör övervakning av underrättelseinhämtning som avser datasystem och underrättelseinhämtning som avser datatrafik. Enligt utskottets uppfattning leder kravet på kännedom om operativ underrättelseverksamhet och teknisk kompetens till att praktiskt taget ingen annan än någon arbetstagare hos underrättelseorganisationerna kan bli vald till ombudsman. Eftersom ombudsmannens tjänst ska vara tidsbegränsad och den som blir utnämnd ska vara fri från skötseln av en annan tjänst under sin tid som ombudsman kommer bestämmelserna uppenbarligen att leda till att en tjänstledig tjänsteman vid någon underrättelseorganisation i regel kommer att vara underrättelsetillsynsombudsman.

Utskottet anser att ombudsmannen också personligen bör vara oavhängig av underrättelseorganisationerna (se också FvUU 36/2018 rd, FsUU 8/2018 rd, s. 5). Enligt utskottets uppfattning fullföljs det här kravet på bästa sätt om den som blir utnämnd inte har några bindningar till underrättelseorganisationerna. Utnämningsbestämmelserna bör därför med fog kompletteras så att valet ska göras på så sätt att övervakningen blir genuint oavhängig.

Enligt 6 § 1 mom. i förslaget till övervakningslag ska underrättelsetillsynsombudsmannen utnämnas för högst fem år i sänder. Med tanke på att ombudsmannen ska vara oberoende anser utskottet att det bästa alternativet inte är att han eller hon utnämns av statsrådet för högst fem år i sänder. Utskottet påpekar att till exempel dataombudsmannen enligt 11 § i dataskyddslagen ska utnämnas för fem år i sänder. I analogi med detta bör lagen lämpligen ange hur lång underrättelsetillsynsombudsmannens mandatperiod ska vara.

Att den parlamentariska tillsynen och den laglighetskontroll som ska ingå i underrättelsetillsynsombudsmannens uppgifter ska bli lämpligt organiserade på ett övergripande plan är enligt utskottet också ett argument för att ge underrättelsetillsynsutskottet rätt att yttra sig om tillsättandet av tjänsten. Det är viktigt att riksdagen kopplas in i utnämningförfarandet med tanke på ombudsmannens oavhängighet men också på grund av tjänstens auktoritet och uppgifternas karaktär (se också FvUU 36/2018 rd). Förslaget till övervakningslag bör kompletteras med att underrättelsetillsynsutskottet ska ges tillfälle att yttra sig om tillsättandet av tjänsten.

När förvaltningsutskottet behandlade propositionen med förslag till lagstiftning som kompletterar EU:s allmänna dataskyddsförordning förutsatte det att regeringen utreder om organisationen för tillsynsmyndigheten för dataskyddet bör omformas till ett ämbetsverk och vid behov bereder relevanta lagändringar i ärendet (FvUB 13/2018 rd). I sitt utlåtande om förslaget till övervakningslag anser förvaltningsutskottet att om ändringen genomförs betyder det att det behövs vissa andra ändringar för att säkerställa att underrättelseombudsmannen är självständig och oberoende i sin verksamhet (FvUU 36/2018 rd). Också grundlagsutskottet anser att det i det här sammanhanget noggrant måste analyseras hur organisationsreformen påverkar underrättelsetillsynsombudsmannens ställning.

Underrättelsetillsynsombudsmannens resurser

Utskottet har framhållit att det måste finnas tillräckliga övervakningssystem och effektiv övervakning som motvikt till underrättelseverksamheten. Underrättelsetillsynsombudsmannens dis-

Betänkande GrUB 9/2018 rd

ponibla resurser har konkret inverkan på den konstitutionella godtagbarheten när det gäller underrättelseverksamhet som bedrivs i hemlighet. Ombudsmannen bör kunna genomföra tillsynen effektivt, och bristfälliga resurser får inte bli ett hinder för effektiv övervakning på det praktiska planet.

I inledningen till propositionen uppger regeringen att ombudsmannen ska ha ett behövligt antal anställda. Enligt planerna i propositionen (s. 42) kommer det i verksamheten att behövas förutom ombudsmannen själv även två sakkunnigtjänstemän i huvudsyssla i egenskap av föredragande samt en assistent i huvudsyssla som ska arbeta som administrativ-teknisk stödperson i övervakningen av underrättelseverksamheten.

Utskottet ser det som uppenbart att en organisation med den föreslagna omfattningen inte kan utföra heltäckande tillsyn på behörigt och effektivt sätt. Utskottet vill att regeringen fäster allvarlig uppmärksamhet vid detta. Tillsynsresurserna måste dimensioneras så att de blir betydligt större jämfört med planerna i propositionsmotiven för att tillsynen ska vara tillräcklig, heltäckande och effektiv. Utifrån en utredning ser utskottet det som uppenbart att de resurser som övervakningen av underrättelseverksamheten kräver rentav kan vara mångdubbla när genomförandet av underrättelseverksamheten går vidare.

Domstolens sammansättning

Utskottet ser det som angeläget att också domstolen tillförsäkras tillräckligt stora resurser för att behandla ärenden utan dröjsmål och garantera rättssäkerheten. Enligt 15 § 3 mom. i förslaget till övervakningslag är domstolen domför med ordföranden ensam i ärenden som gäller att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod enligt 2 mom. I sin analys av förslagen till underrättelselagar ansåg grundlagsutskottet att en utökning av den sammansättning som beslutar i tillståndsärenden bör övervägas, så att tillståndsärenden som gäller metoder för underrättelseinhämtning åtminstone i princip behandlas exempelvis i en sammansättning med två domare i överensstämmelse med den bestämmelse i 2 kap. 11 § i rättegångsbalken som träder i kraft den 1 januari 2019. Det är av betydelse i fråga om rättsskyddet vid domstolsbehandlingen av ärenden som gäller underrättelseinhämtning (se GrUU 35/2018 rd, s. 30, och GrUU 36/2018 rd, s. 35). Utskottet anser att domstolens sammansättning bör förstärkas vid behandlingen av ärenden som gäller att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om övervakning av underrättelseverksamheten

1 §. Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. Enligt 1 mom. ska lagen tillämpas på övervakningen av den underrättelseverksamhet (civil underrättelseinhämtning) som regleras i 5 a kap. i polislagen och i lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik samt på övervakningen av den underrättelseverksamhet (militär underrättelseinhämtning) som regleras i lagen om militär underrättelseverksamhet. Eftersom den lagstiftning som föreslås i proposition RP 202/2017 rd och RP 203/2017 rd och som det hänvisas till i paragrafen ännu inte är i kraft föreslår utskottet att ordalydelsen förenklas på så sätt att där nämns att lagen

Betänkande GrUB 9/2018 rd

ska tillämpas på övervakningen av civil underrättelseinhämtning och militär underrättelseinhämtning. Ändringen syftar inte till att ändra lagens tillämpningsområde i sak.

I 3 mom. står det att bestämmelser om dataombudsmannens behörighet i fråga om behandling av ärenden som avses i personuppgiftslagen finns i lagen om datasekretessnämnden och dataombudsmannen. Utskottet påpekar att hänvisningsbestämmelsen inte stämmer överens med nuläget till följd av ikraftträdandet av EU:s dataskyddslagstiftning och den kompletterande nationella regleringen (se också FvUU 36/2018 rd). Enligt utskottets uppfattning behövs det heller inte någon informativ hänvisningsbestämmelse. Utskottet föreslår följaktligen att 1 § 3 mom. stryks. Samtidigt blir föreslagna 4 mom. nytt 3 mom.

2 §. Övervakning av underrättelseverksamheten samt övervakningsorgan. Enligt grundlagsutskottet (GrUU 35/2018 rd, s. 37, och GrUU 36/2018 rd, s. 42) harmonierar de föreslagna benämningarna på underrättelseombudsmannen, som ska utöva tillsyn över underrättelseverksamheten, och det nya underrättelsetillsynsutskottet inte med varandra. Utskottet föreslår att laglighetsövervakaren ska benämnas underrättelsetillsynsombudsman. Ordalydelsen i 2 § måste därför justeras. Motsvarande ändring föreslås också i 4 — 21 § samt i 7 § 1 mom. 6 punkten i lagförslag 2.

Med hänvisning till den allmänna motiveringen ser utskottet ett behov av att komplettera bestämmelserna om övervakningen av underrättelseverksamheten och om övervakningsorganen. Utskottet föreslår att rubriken för 2 § kompletteras så att där nämns övervakning av skyddspolisens övriga verksamhet. Dessutom föreslås 2 mom. bli kompletterat med en informativ passus om att parlamentarisk tillsyn över skyddspolisens övriga verksamhet hör till underrättelsetillsynsutskottets uppgifter. Vidare föreslår utskottet att sista meningen i 2 § 2 mom. gällande underrättelsetillsynsombudsmannen blir nytt 3 mom. och att momentet följs av en bestämmelse om att ombudsmannen också ska övervaka skyddspolisens övriga verksamhet och att bestämmelserna i 3 kap. i den här lagen i tillämpliga delar ska tillämpas på den här övervakningen.

Enligt 52 § 1 mom. i grundlagen ska närmare bestämmelser om förfarandet under riksmötena samt om riksdagens organ och riksdagsarbetet utfärdas i riksdagens arbetsordning. Utskottet föreslår att ordet "närmare" stryks i 2 § 2 mom. om regleringen av underrättelsetillsynsutskottets uppgifter.

6 §. Utnämning och behörighetsvillkor. Utskottet anser att en behörig och oberoende övervakning av underrättelseverksamheten kräver att lagen anger hur lång underrättelsetillsynsombudsmannens mandatperiod ska vara. Utskottet föreslår att möjligheten att utnämna ombudsmannen för en kortare tid än fem år slopas. Därför ska 6 § 1 mom. ändras på så sätt att ordet "högst" stryks. Således ska ombudsmannen utnämnas för fem år i sänder.

Att övervakningen av underrättelseverksamheten ska vara behörig och oberoende är ett argument för att ombudsmannen också faktiskt och personligen ska vara oavhängig av de aktörer som ska övervakas. Att ombudsmannen är oavhängig har stor betydelse för att övervakningen ska kunna genomföras på behörigt sätt. Utskottet föreslår därför att 6 § kompletteras med ett nytt 3 mom. om att det är tillåtet att till underrättelsetillsynsombudsman endast utnämna en person som inte har bindningar som kan äventyra en lämplig och oberoende skötsel av tillsynsuppgiften.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Att övervakningen ska bli lämpligt organiserad på ett övergripande plan är enligt utskottet också ett argument för att ge underrättelsetillsynsutskottet rätt att yttra sig om tillsättandet av tjänsten. Därför föreslår utskottet att 6 § kompletteras med ett nytt 4 mom. om att statsrådet innan utnämningens ärendet avgörs ska ge utskottet tillfälle att yttra sig i frågan. Med avseende på tidsplanen för tillsättningsförfarandet ska statsrådet ge utskottet tillräckligt med tid att bilda sig en uppfattning, så att utskottet på tillbörligt sätt kan utforma en ståndpunkt till exempel genom att intervjua sökande om det så vill. Utskottet ska få de handlingar, sammandrag och lämplighetsutredningar som anknyter till sökandet av tjänsten.

I talmanskonferensens förslag om ändring av riksdagens arbetsordning och 9 § i lagen om riksdagens tjänstemän (TKF 1/2018 rd) föreslås det i arbetsordningens 17 § 2 mom. en bestämmelse om att underrättelsetillsynsutskottet ska tillsättas först efter det att statsrådet har utnämnts efter ett riksdagsval, om inte riksdagen på förslag av talmanskonferensen beslutar något annat. Eftersom förslaget till övervakningslag är avsett att träda i kraft så snart som möjligt kommer underrättelsetillsynsombudsmannen eventuellt att bli vald innan riksdagen har tillsatt underrättelsetillsynsutskottet under riksmötet 2019. Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen i övervakningslagen kompletteras med en övergångsbestämmelse om att grundlagsutskottet ska ges tillfälle att yttra sig i en sådan situation. Då behöver underrättelsetillsynsutskottet inte tillsättas enbart för det här ändamålet.

7 §. Uppgifter. Med hänvisning till den allmänna motiveringen anser grundlagsutskottet att bestämmelserna om underrättelsetillsynsombudsmannens uppgifter behöver kompletteras så att de motsvarar området för övervakningen enligt propositionsmotiven. Utskottet föreslår att 7 § 1 mom. 1 punkten ändras på så sätt att ombudsmannen uttryckligen har till uppgift att övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämtningsmetoder och underrättelseinformation samt lagenligheten i övrig underrättelseverksamhet.

10 §. Inspektionsrätt. Med anledning av den praxis som relateras i den allmänna motiveringen ovan föreslår utskottet att bestämmelsen kompletteras med ett nytt 4 mom. om att inspektioner inte får förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Momentet ska också hänvisa till att 39 § i förvaltningslagen ska följas vid inspektionerna.

11 §. Klagomål. Bestämmelsen om undersökning av klagomål bör kompletteras med att ombudsmannen har prövningsrätt i fråga om undersökning av klagomål. Utskottet föreslår att 11 § kompletteras med ett nytt 4 mom. om att ombudsmannen med anledning av ett klagomål ska vidta de åtgärder som han eller hon anser vara befogade med tanke på lagenligheten i underrättelseverksamheten och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna, de mänskliga rättigheterna eller rättsskyddet. Kriterierna för att behandla klagomål ska i de enskilda fallen möjliggöra prövning av vilka åtgärder klagomålet kräver. Klagomålen kan innehålla flera olika frågor med varierande utredningsbehov. Vissa klagomålsgrunder kan kräva fullskalig utredning medan andra kan utredas mer summariskt. Momentet ska också föreskriva att det i ärendet ska inhämtas de utredningar som ombudsmannen anser behövliga.

14 §. Rätt att närvara vid domstol. Med anledning av argumenten i den allmänna motiveringen föreslår utskottet att bestämmelsen kompletteras med en skrivning om ombudsmannens ytt-

Betänkande GrUB 9/2018 rd

randerrätt. Utskottet föreslår att 14 § kompletteras med ett nytt 2 mom. om att bestämmelser om ombudsmannens yttranderätt vid behandlingen av tillståndsärenden utfärdas särskilt.

Dessutom föreslås 14 § bli kompletterad med ett 3 mom. om att ombudsmannen utan tidsfrist får anföra klagan hos hovrätten. Klagan ska behandlas i brådskande ordning.

På grund av ändringarna måste också paragrafrubriken ändras så att yttranderätten och klagorätten nämns.

15 §. Att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod. Med anledning av sin ståndpunkt till domstolens sammansättning, som relateras i den allmänna motiveringen och i utskottets analyser av underrättelselagstiftningen, föreslår utskottet att 15 § 3 mom. ändras på så sätt att domstolens sammansättning ska förstärkas enligt 2 kap. 11 § i rättegångsbalken om det inte är uppenbart obefogat med hänsyn till ärendets art.

I den allmänna motiveringen ovan anser utskottet att en omfattande och effektiv tillsyn kräver att ombudsmannen kan anföra klagan över domstolsbeslut. Därför föreslår utskottet att 15 § 4 mom. kompletteras med en bestämmelse om att ombudsmannen hos hovrätten får anföra klagan om beslut. Klagan ska behandlas i brådskande ordning.

22 §. Ikraftträdande. Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 februari 2019. Med anledning av det som sagts i fråga om 6 § 4 mom. föreslår utskottet också att 22 § kompletteras med ett 2 mom. om att grundlagsutskottet i stället för underrättelseinsynsutskottet ska ges tillfälle att yttra sig enligt 6 § 4 mom. om ett ärende som gäller utnämning av en underrättelseinsynsombudsman måste avgöras innan underrättelseinsynsutskottet har tillsatts första gången. Följaktligen bör också rubriken för 22 § ändras på så sätt att det framgår att paragrafen också innehåller en övergångsbestämmelse.

2 Lagen om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen

Utskottet föreslår ovan att laglighetsövervakaren ska benämnas underrättelseinsynsombudsman. Därför måste ordalydelsen i 7 § 1 mom. 6 punkten justeras.

Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 februari 2019.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 199/2018 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om övervakning av underrättelseverksamheten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag tillämpas på övervakningen av **civil underrättelseinhämtning och militär underrättelseinhämtning**.

Det finns särskilda bestämmelser om den laglighetskontroll som utövas av riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet.

~~Bestämmelser om dataombudsmannens behörighet i fråga om behandling av ärenden som avses i personuppgiftslagen (523/1999) finns i lagen om datasekretessnämnden och dataombudsmannen (389/1994).~~

Det finns särskilda bestämmelser om annan övervakning av civil och militär underrättelseinhämtning.

2 §

Övervakning av underrättelseverksamheten **och skyddspolisens övriga verksamhet** samt övervakningsorgan

Med *övervakning av underrättelseverksamheten* avses parlamentarisk kontroll och laglighetskontroll av både civil och militär underrättelseinhämtning.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten **och skyddspolisens övriga verksamhet** utövas av riksdagens underrättelsetillsynsutskott, om vars uppgifter det finns **närmare** bestämmelser i riksdagens arbetsordning (40/2000). ~~Laglighetskontroll av underrättelseverksamheten utövas av underrättelseombudsmannen.~~

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten utövas av underrättelsetillsynsombudsmannen. Ombudsmannen övervakar också skyddspolisens övriga verksamhet. På den här övervakningen tillämpas 3 kap. i denna lag i tillämpliga delar. (Nytt 3 mom.)

2 kap.

Parlamentarisk kontroll av underrättelseverksamheten

3 §

Underrättelsetillsynsutskottets rätt att få information

Underrättelsetillsynsutskottet har trots sekretessbestämmelserna rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga uppdrag avgiftsfritt få den information som utskottet behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

4 §

Underrättelsetillsynsutskottets rätt att få redogörelser

Underrättelsetillsynsutskottet har rätt att av **underrättelsetillsynsombudsmannen** och andra myndigheter samt av andra som sköter offentliga uppdrag avgiftsfritt få sådana redogörelser som utskottet behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

3 kap.

Laglighetskontroll av underrättelseverksamheten

5 §

Underrättelsetillsynsombudsmannen

För laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten finns det en **underrättelsetillsynsombudsman** i anslutning till dataombudsmannens byrå.

Underrättelsetillsynsombudsmannen är självständig och oberoende i sin verksamhet.

6 §

Utnämning och behörighetsvillkor

Statsrådet utnämner **underrättelsetillsynsombudsmannen** för **högst** fem år i sänder. Den som utnämns är fri från skötseln av en annan tjänst under sin tid som ombudsman.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Behörighetsvillkor för **underrättelsetillsynsombudsmannen** är någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt, god förtrogenhet med tjänstens uppgiftsområde samt i praktiken visad ledarförmåga.

Till underrättelsetillsynsombudsman kan endast utnämnas en person som inte har bindningar som kan äventyra en lämplig och oberoende skötsel av tillsynsuppgiften. (Nytt 3 mom.)

Statsrådet ska innan utnämningsärendet avgörs ge underrättelsetillsynsutskottet tillfälle att yttra sig i frågan. (Nytt 4 mom.)

7 §

Uppgifter

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska som laglighetsövervakare i fråga om underrättelseverksamheten

1) övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämtningsmetoder **och underrättelseinformation samt i övrig underrättelseverksamhet**,

2) övervaka tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i underrättelseverksamheten,

3) främja rättssäkerheten och god praxis i anknytning till den i underrättelseverksamheten,

4) inom sitt ansvarsområde ge akt på och bedöma hur verkningsfull lagstiftningen är och lägga fram de utvecklingsförslag som han eller hon anser vara behövliga.

8 §

Rätt att få information

Underrättelsetillsynsombudsmannen har trots sekretessbestämmelserna rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter avgiftsfritt få den information som ombudsmannen behöver för att sköta sina övervakningsuppgifter.

9 §

Rätt att få redogörelser

Underrättelsetillsynsombudsmannen har rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter avgiftsfritt få redogörelser över omständigheter som behövs för skötseln av övervakningsuppgifter.

10 §

Inspektionsrätt

För att övervaka lagligheten i underrättelseverksamheten i fråga om ärenden som omfattas av **underrättelsetillsynsombudsmannens** behörighet får ombudsmannen utföra inspektioner i lokaler som används av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Vid en inspektion har **underrättelsetillsynsombudsmannen** rätt att få tillträde till alla de utrymmen hos den

Betänkande GrUB 9/2018 rd

övervakade och tillgång till alla de datasystem hos den övervakade som är nödvändiga med tanke på övervakningen.

Inspektioner får inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner ska det iakttas vad som föreskrivs i 39 § i förvaltningslagen (434/2003). (Nytt 2 mom.)

11 §

Klagomål

Klagomål till **underrättelsetillsynsombudsmannen** kan i ett ärende som omfattas av ombudsmannens övervakningsbehörighet anföras av var och en som anser att hans eller hennes rättigheter har kränkts vid underrättelseverksamhet eller att det annars har förfarits lagstridigt i underrättelseverksamheten.

Klagomålet ska anföras skriftligen. Av klagoskriften ska framgå klagandens namn och kontaktuppgifter samt behövliga uppgifter om det ärende som klagomålet gäller.

Underrättelsetillsynsombudsmannen undersöker ett klagomål, om det ärende som klagomålet gäller omfattas av ombudsmannens övervakningsbehörighet och det finns anledning att misstänka att det har förfarits lagstridigt i underrättelseverksamheten eller om ombudsmannen av någon annan orsak anser det motiverat.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska med anledning av ett klagomål vidta de åtgärder som han eller hon anser vara befogade med tanke på lagenligheten i underrättelseverksamheten och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna, de mänskliga rättigheterna eller rättssäkerheten. I ärendet ska de utredningar som ombudsmannen anser behövliga inhämtas. (Nytt 4 mom.)

12 §

Begäran om undersökning

Den som har varit föremål för underrättelseverksamhet eller som misstänker att han eller hon har varit föremål för underrättelseinhämtning kan be **underrättelsetillsynsombudsmannen** undersöka lagenligheten i fråga om användningen av den underrättelseinhämtningsmetod som han eller hon varit föremål för.

13 §

Hörande

Innan ett ärende avgörs ska **underrättelsetillsynsombudsmannen** ge den övervakade tillfälle att bli hörd med anledning av ärendet, om det finns anledning att anta att en inspektionsberättelse, ett avgörande som gäller ett klagomål eller någon annan redogörelse av **underrättelsetillsynsombudsmannen** kan ge anledning till kritik mot den övervakades förfarande.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

14 §

Rätt att närvara och att yttra sig vid domstol samt rätt att anföra klagan

Underrättelsetillsynsombudsmannen eller en av denne utsedd tjänsteman har rätt att närvara vid domstolsbehandlingen av ett tillståndsärende som gäller en underrättelseinhämtningsmetod.

Bestämmelser om underrättelsetillsynsombudsmannens yttranderätt vid behandlingen av tillståndsärenden utfärdas särskilt. (Nytt 2 mom.)

Underrättelsetillsynsombudsmannen får anföra klagan hos hovrätten utan tidsfrist. Klagan ska behandlas i brådsökande ordning. (Nytt 3 mom.)

15 §

Att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan förordna att användningen av en underrättelseinhämtningsmetod ska avbrytas eller avslutas, om ombudsmannen anser att den övervakade har handlat lagstridigt i underrättelseverksamheten.

När det gäller att avbryta eller avsluta användningen av en underrättelseinhämtningsmetod som baserar sig på tillstånd av domstol kan underrättelsetillsynsombudsmannen på den grund som anges i 1 mom. meddela ett interimistiskt förordnande som utan dröjsmål ska föras till domstolen i fråga. Domstolen kan fastställa eller häva det interimistiska förordnandet eller ändra ett förordnande om avbrytande till ett förordnande om avslutande.

Domstolen är domför med ordföranden ensam. Domstolens sammansättning ska förstärkas med en lagfaren ledamot enligt 2 kap. 11 § i rättegångsbalken om det inte är uppenbart obefogat med hänsyn till ärendets art. Sammanträdet kan även hållas vid en annan tidpunkt och på en annan plats än vad som annars föreskrivs om domstolens sammanträde. Underrättelsetillsynsombudsmannen eller en av denne utsedd tjänsteman ska närvara när ett interimistiskt förordnande behandlas. Domstolen ska ge underrättelsemyndigheten tillfälle att bli hörd. Ärendet ska avgöras skyndsamt.

Ändring i domstolens beslut får inte sökas genom besvär. Underrättelsetillsynsombudsmannen får dock anföra klagan hos hovrätten utan tidsfrist. Klagan ska behandlas i brådsökande ordning.

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan förordna att information som inhämtats på ett lagstridigt sätt utan dröjsmål ska utplånas.

16 §

Anmälan för förundersökning

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan anmäla ett ärende till den myndighet som beslutar om förundersökning, om ombudsmannen anser att en övervakad har handlat lagstridigt.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

17 §

Anmärkning

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan ge en övervakad en anmärkning för framtiden, om han eller hon i ett ärende som omfattas av ombudsmannens laglighetskontroll anser att den övervakade har handlat lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sina skyldigheter. Också myndigheter och andra institutioner kan ges en anmärkning.

18 §

Övriga åtgärder

Om ärendets beskaffenhet kräver det, kan **underrättelsetillsynsombudsmannen** delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver och fästa den övervakades uppmärksamhet vid ett förfarande som följer lag eller god förvaltningssed eller vid synpunkter som främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska föra sina relevanta iakttagelser vid övervakningen till riksdagens underrättelsetillsynsutskott för behandling.

19 §

Årsberättelse

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska årligen lämna en berättelse om sin verksamhet till riksdagen, riksdagens justitieombudsman och statsrådet.

Underrättelsetillsynsombudsmannen kan också lämna en separat berättelse till riksdagen om ett ärende som ombudsmannen anser vara viktigt.

20 §

Personal

Underrättelsetillsynsombudsmannen har ett behövligt antal föredragande, som ska vara förtrogna med ombudsmannens uppgiftsområde, och annan personal (**underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen**).

Underrättelsetillsynsombudsmannen utnämner tjänstemännen och anställer den övriga personalen vid **underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen**.

21 §

Arbetsordning

Underrättelsetillsynsombudsmannen godkänner en arbetsordning för sin verksamhet.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

4 kap.

Särskilda bestämmelser

22 §

Ikraftträdande och överlåtelsebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2019.

Om ett ärende som gäller utnämning av en underrättelsetillsynsombudsman måste avgöras innan riksdagens underrättelsetillsynsutskott har tillsatts första gången, ska grundlagsutskottet i stället för underrättelsetillsynsutskottet ges tillfälle att yttra sig enligt 6 § 4 mom. (Nytt 2 mom.)

2.

Lag

om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i statstjänstemannalagen (750/1994) 7 § 1 mom. 6 punkten, sådan den lyder i lag 948/2017, som följer:

7 §

Till följande tjänster kan endast finska medborgare utnämnas:

6) domartjänster och tjänster vars uppgifter omfattar att vara åklagare eller utmätningsman samt tjänsten som underrättelsetillsynsombudsman och tjänster vid underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen,

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2019.

Betänkande GrUB 9/2018 rd

Helsingfors 14.12.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Mia Laiho saml
medlem Markus Lohi cent
medlem Leena Meri saf
medlem Juha Rehula cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Matti Torvinen blå (delvis)
medlem Kaj Turunen saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Mikael Koillinen.